

Különfelék.

Hannovera, jun. 8. 1871. Tegnap lőn megtartva itten az északnyugati német protestáns egylet ez évi közgyűlése; én is tudomást véve a nagy mozgalmakról, Berlinből hirtelen ide rándultam; fáradságom és költőségem bőven jutalmazva van.

Az ülés megkezdődése előtt Dr. Baumgarten, rostocki tanár, prédikált egy hatalmas a város egyik nagy templomában, a mit a helybeli papi lutheri orthodoxia szeretett volna megakadályozni. Daczára ennek a nagy templom zsufolva meg volt telve vidéki és helybeli közönséggel, ugy hogy alig kaptam egy kis álló helyet az egyik szegletben. Beszédében mind végig a valódi lelkiismereti szabadságot hangsúlyozta nagy tüzzel Pál apostol ama biztatása folytán: mindeneket megpróbáljatok, s csak azt tartsátok meg, a mi jó! A közönség mohó vágygyal fogadta lelkébe a szabad, éltető ígéket, melyekre tán nagyobb odaadással figyelt, mint Izrael népe Mózesre, mikor a Sinai hegy aljában villámlás és menydörgés kíséretében beszélt.

Az isteni tisztelet végével a helybeli tőzsde nagy termében megnyilt a gyűlés, melyen nők is nagy számmal voltak jelen. Az elnök melegen üdvözlé a szabad gondolkozásu elvrokonokat, azután a fiatal Lammersnek engedte a helyet az asztal mellett, a ki hasonlóan nagy entuzsiásmussal és szabadon beszélt, a bizottmány évi működésének előterjesztése kíséretében. Utána a hasonlóan ifjunak mondható Späth lépett elnöki felkérés folytán az asztal mellé. Beszéde egy óránál tovább tartott, fokonként mind emelkedő tüzzel és valódi bensőséggel. Ilyen lelkesültségről soha még nem is álmodtam. Beszéde folytán különösen kiemelé, hogy mikor Luther, Kálvin s mások megkezdették a lelkiismeretnek a békók alóli feloldozása nagy munkáját, s azt anynyiban a menynyiben keresztül is vitték, akkor még nem tették rá az épületre a zárkövet; nem vindikáltak, a minthogy nem is vindikálhattak magoknak pápai csalhatatlanságot — és itt rámutatott Dr. Döllinger müncheni tanárra, — nem végezték be a nagy munkát, csak alapját tették le, melyet tovább kell építeni. Kiemelé, hogy ők a történeti Krisztust keresik és nem mást, a történeti Krisztus mellett is megáll a hit, még pedig sokkal erősebben és alaposabban, mint az Isten-Krisztussal. Végül nagy tanulmányra, exegetikai, s más széles ismeretre mutató alapos okokkal meggyőzé a közönséget arról, hogy egyfelől a megkötött hivatalos dogmákhoz való ragaszkodás, másfelől az

éppen oly hibás és végromlásra vezető vallási nihilismus elkerülésével, okos, szabad s a magán, társadalmi és állami életnek valamenynyi között legtermékenyebb alapját képező vallásosságra kell törekedni. Mind a szónok és hallgatóság, mind a falusi és városi nagy számmal jelen volt képviselők arczán innepi fény és magasztosultság derengett. Végre pedig felolvasott a biyottmány által szerkesztett néhány vezérelvet, melyeknek közlését, valamint az egésznek bővebb ismertetését az idő rövidsége miatt e becses folyóirat következő füzeté számára kell fenntartanom.

Ujat nem igen hallottam, mert az unitárizmus 300 év óta hirdeti mind ezeket. De kimondhatlanul jól esett hallanom és látnom, hogy az igazság napja szabadon, tisztán kezdett ragyogni itt is, oly hosszu három század multán! Az igaz, hogy másfelől a lutheri és kalvini orthodoxia is működik, mint az egyik szónok emlité, és igyekszik magát különben romlatag jérikói falakkal körülbástyázni, — tán azért, mert látja a valódi lelkiismereti szabadság hajnalcsillagának ragyogását, s hallja a végét hirdető vészharang bús kongását.

A mint veszem észre, magyar területen is van a vén orthodoxiának egy-egy bús serege nem csak a mózesi és római, hanem a protestáns egyházakban is. Ám hadd legyen; mind a közelebbi, mind a távolabbi jövő a szabadság-é, — minek elég bizonyosága, hogy többet ne emlitsek, nem csak a svájcz, s a közelebbi években a francia és legujabban a Döllinger-féle szabad mozgalom, hanem a német területen levő, napról napra szaporodó prot. egyletek is!

Tehát míg a bővebb ismertetést megtehetném, (elvárjuk. Szerk.) addig is Isten, a szabadság szelleme, s a nemes lelkesülés kettős mértéke velünk!

D e r s i J ó z s e f.

Egyházi főtanácsunk f. évi rendes közgyűlése szeptember hó 3-ra van kitzúve. A meghívó levelek már szétküldvék. Ohajtjuk, hogy egyházunk iránti buzgóságunknak megjelenésökkel mentől többen jelét adják.

Az erdélyi ev. ref. egyház zsinatja, mely közelebről N.-Enyeden tartatott, abban az alakban utolsó volt. Az újabb szervezetnél fogva, ugyanis, az eddig külön s gyakran egymás ellen működött két testület u. m. a zsinat és főtanács egybeolvasztatván, jövőre az egyházi legfőbb hatóságot egy testület, az egyházkerületi közgyűlés fogja gyakorolni, mely évenként egyszer Kolozsvárt gyűl össze. Öszintén üdvözöljük ez üdvös reformot. Nálunk szintén egy testületben van öszpontosítva az egyházi legfőbb hatalom, csakhogy ez három évben egymásután Kolozsvárt, a negyedikben pedig vidéken ülésez az egyházközségek nagy költségére. Vajjon nem lehetne-e nekünk is ref. atyánkfiai példájára a vidéki zsinattartásokat

megszüntetni s azokat állandóan Kolozsvárra tenni, a hol az ellátás könnyebb s a gyülekezés kevesebb költségbe kerülne ?

Az egyházi reformegylet még forma szerint meg sem alakult s már is teremni kezdi gyümölcseit. Az E. P. K.-ben, a mely pedig a legellen-ségesebb álláspontot látszott elfoglalni e kérdéssel szemben, maga a t. szerkesztő indítványt tesz a credo eltörlésére s a ref. egyházban szokásos urva-csorai 3 kérdés módosítására. Ha ehhez hozzá vesszük azt, hogy a közelebb N.-Enyeden tartott zsinaton is ő indítványozta a papi eskünek és kibocsátási formának a kor igényei szerinti megváltoztatását, reméljük, hogy lassanként elenyészik az az ellenszenv, a melylyel e kérdésben tett felszólalásunk b. lapjában találkozott; legfennebb attól lehetne még tartanunk, hogy felekezetiellen reformegyletet csakugyan nem lehet alkotni, a mi nagyon furcsa színben tüntetné fel a protestans egyház liberalismusát. Egyébaránt mi e tekintetben szintén jó reménnyel vagyunk s örömmel nézünk elébe az október 4-re Pestre összehívott alakító közgyűlésnek.

Julius 1-ső napján vonult be Olaszhon Rómába, mint saját fővárosába, hová király és kormány, diplomacia és parlament áthelyezkedtek. E nagy nap jelentősége: a pápa világi hatalmának mintegy a középkor éjéből hazajáró léleknek örökre eltünése, s helyében az olasz egység és állam dicső elismerése, szemben a korát túlél, elkorhadt bal állapotokkal. A hármaskirályi méltóság, — melyről a pápa csak a napokban teve említést egy belga küldöttségnek, — a mennyet, a földet és a purgatoriumot átölelő királyság, az egyik koronát elvesztés a látható világban, a bűnös földön, a vétkes emberek között a Krisztus helytartója, a szentháromság után első személy világi souverainitása nincs többé elismerve: ámde a mennyre és alvilágra kiható másik két királyságát, jámbor hívők milliói meg milliói nem tagadják meg tőle. Azért fáj mégis ama közepekoronának elvesztése, s mint ő szentsége mondá egy közelebbi beszédében, ha csak „csudák nem lesznek,“ minden el van veszve. Hogy pedig milliók egyszerre változtassák meggyőződésüket, az oly csoda lenne, milyen még sohasem volt a világon.

A Döllinger-féle ó-katholikus mozgalom nem csupán hiu kísérlet, sőt életszerves valósággá kezd lenni. Legújabb távirat szerint: a bajor ó-katholikusok müncheni templomuk kiadását követelik a kormánytól, s végleg elválnak a csalhatlanság új vallóitól.

Simén Domokos, tanár- és munkatársunk a nyáron Sveiczba utazik, a honnan Hollandiába is elmege, az ottani protestánsokkal való régi atyafiságos viszonyt megújítandó.